

Tulevaisuusvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta

Sivistysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta (VNS 6/2018 vp): Asia on saapunut tulevaisuusvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sivistysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ylijohtaja Esko Ranto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- liikuntajohtaja Timo Heinonen, Joensuun kaupunki
- projektipäällikkö Anna Huttunen, Lahden kaupunki
- yliopistotutkija Sami Kokko, Jyväskylän yliopisto
- professori Taina Rantanen, Jyväskylän yliopisto
- yliopistonlehtori Mikko Simula, Jyväskylän yliopisto
- johtaja Tommi Vasankari, UKK-instituutti
- tutkimusjohtaja Tuija Tammelin, Likes-tutkimuskeskus

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- hankejohtaja Margita Klemetti, työ- ja elinkeinoministeriö
- liikenneneuvos Johanna Särkijärvi, liikenne- ja viestintäministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Pääesikunta
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Olympiakomitea
- Suomen Työterveyslääkäriyhdistys ry
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Työterveyslaitos
- suunnittelija Satu Turhala, Suomen Mielenterveysseura
- Eläkeliiitto ry
- toimialajohtaja Tommi Laitio, Helsingin kaupunki
- projektipäällikkö Hannu Korhonen, Mikkelin kaupunki
- liikuntajohtaja Niina Epäily, Oulun kaupunki
- kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja Lauri Savisaari, Tampereen kaupunki

Valiokunnan lausunto TuVL 8/2018 vp

- professori Eeva Jokinen, Itä-Suomen yliopisto
- koulutusrehtori Helka-Liisa Hentilä, Oulun yliopisto
- yliopistonlehtori Riikka Turtiainen, Turun yliopisto
- toimialapäällikkö Elina Karvinen, Ikäinstituutti
- VTT, dosentti, johtaja Päivi Topo, Ikäinstituutti
- erikoistutkija Jouko Kokkonen, Liikuntatieteellinen Seura ry
- ohjelmajohtaja, dosentti Jyrki Komulainen, Likes-tutkimuskeskus
- toiminnanjohtaja Matti Hirvonen, Pyöräilykuntien verkosto ry
- johtava asiantuntija Ville Turkka, Suomen Icehearts ry
- toiminnanjohtaja Tommi Yläkangas, Soveltava Liikunta SoveLi ry
- liikuntatieteiden maisteri Kaisa Wallinheimo

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Liikuntapoliittinen selonteko kuvaa liikuntakentän organisoitumista Suomessa ja esittää linjauksia ja toimenpiteitä 2020-luvun liikuntapolitiikalle. Liikuntapoliittisen strategian tarvetta selonteko perustelee liikkumattomuuden yhteiskunnallisilla kustannuksilla, joiksi Suomessa on arvioitu vuositasolla 3,2—7,5 miljardia euroa. Selonteon lähtökohtana on fyysisen aktiivisuuden tuen tulkitseminen investoinniksi, joka onnistuessaan maksaa itsensä moninkertaisesti takaisin. Vaikka liikunnalla on yhteiskunnassa yhä suurempi kansanterveydellinen ja -taloudellinen merkitys, pyrkii selonteko käsittelemään liikuntaa myös itseisarvona, eikä pelkästään välinearvona.

Selonteon mukaan 2020-luvun tärkein liikuntapoliittinen tavoite Suomessa on kansalaisten fyysisen aktiivisuuden merkittävä lisääminen kaikissa ikä- ja väestöryhmissä. Selonteko tähtää liikunnan nivomiseen osaksi ihmisten päivittäisiä toimintaympäristöjä, tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta painottaen. Ehdotettujen toimenpidekokonaisuuksien tavoitteena on helpottaa liikunnallista elämäntapaa ja omaehtoista liikkumista eri elämänvaiheissa. Ehdotuksissa korostuu liikuntajärjestöjen ja seuratoiminnan merkitys sekä kuntien ja maakuntien välisen yhteistyön rooli terveyttä edistävien ratkaisuiden kehittämisessä. Huippu-urheilun tuessa korostuvat tiedolla johtamisen sekä eri tahojen toimivan työnjaon merkitys.

Tulevaisuusvaliokunnan saamien asiantuntijalausuntojen mukaan työikäisten liikkumiseen kiinnitetään liikuntapoliittisessa selonteossa liian vähän huomiota. Valiokunnalle esiteltyjen tutkimusten mukaan työikäinen väestö aiheuttaa lasketuista kustannuksista 87 % ja vain reilu kymmenesosa työikäisestä väestöstä liikkuu terveysliikunnan suositusten mukaisesti. Toisin sanoen noin 2,7 miljoonaa työikäistä ei täytä terveysliikuntasuosituksia, minkä uskotaan näkyvän myöhemmin ikääntymisen myötä erilaisina terveysongelmina.

Myös ikääntymisen megatrendiin toivottiin enemmän huomiota. Suomessa on arvioitu olevan jopa 1,7 miljoonaa tuki- ja liikuntaelinsairauksista kärsivää. Tuki- ja liikuntaelinsairaudet ovat yleisin syy lääkäriin käyntiin, aiheuttavat eniten sairauspoissaoloja ja ovat toiseksi yleisin syy työkyvyttömyyseläkkeisiin. Pelkästään tuki- ja liikuntaelinsairauksista aiheutuu Suomelle vähintään 3—4 miljardin euron vuosittaiset kokonaiskustannukset. Merkittäviä yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia hyötyjä voidaan saada kohdentamalla ja järjestämällä liikuntatoimintoja erityisesti niille itsenäisesti kotona asuville iäkkäille (75+), joilla on alkavia liikkumiskyvyn ongelmia.

Valiokunnan lausunto TuVL 8/2018 vp

Liikuntapolitiikan suurin haaste ei kuitenkaan asiantuntijoiden mukaan ole vapaa-ajan liikunnan vähäisyys, vaan luontaisen arkiliikkumisen väheneminen. Vastaavasti suurimmat mahdollisuutemme liittyvät liikuntapolitiikan ja -palveluiden kehittämiseen arkiliikuntaa ja yleistä aktiivisuutta korostaviksi ja mahdollistaviksi. Asiantuntijat ehdottivat liikkumisen näkökulman huomioimista niin elinkeino-, opetus-, kulttuuri-, varhaiskasvatus-, puolustus-, ympäristö- ja virkistys- kuin kotouttamistoiminnassakin.

Lausunnossaan tulevaisuusvaliokunta keskittyy:

- arkiliikkumiseen,
- hyvinvointiaktiivisuuteen,
- vähän liikkuvien aktivointiin,
- politiikkajohdonmukaisuuteen ja ilmiöpohjaisuuteen,
- hyvien käytäntöjen jakamiseen ja vakiinnuttamiseen,
- digitalisaatioon,
- kestävään kehitykseen ja
- valtion rooliin.

Arkiliikkuminen: Useat tulevaisuusvaliokunnalle esitetyt asiantuntijalausunnot toivat esiin, että Suomen suosituin liikuntapaikka on kevyen liikenteen väylä ja suosituin liikuntalaji on kävely. Asiantuntijat ehdottivat siksi liikkumisympäristöjen huomioimista kaikessa yhdyskuntasuunnittelussa. Merkittävä osa suomalaisten tekemistä automatkoista on lyhyitä. Uusimman henkilöliikennetutkimuksen mukaan jo kolmen kilometrin matkoista yli puolet kuljetaan henkilöautolla. Kävely ja pyöräily ovat niitä arjen kulkutapoja, joiden osuutta kasvattamalla liikunnan myönteisiä kansanterveysvaikutuksia voidaan kaikkein tasapuolisimmin ja kustannustehokkaimmin lisätä. Kaupungistuminen ja yhdyskuntarakenteen tiivistyminen lisäävät kävelyn ja pyöräilyn potentiaalia entisestään.

Tulevaisuusvaliokunta korostaa, että arkiliikunnan lisääminen on keskeisin keino, jolla suomalaisten liikkumattomuusongelma voidaan ratkaista eri ikäryhmien keskuudessa. Arkiliikkumisen lisäämisen kannalta oleellista on esteetön ja liikkumaan houkutteleva yhdyskuntasuunnittelu.

Hyvinvointiaktiivisuus: Tulevaisuusvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa keskusteltiin myös siitä, että vaikka liikunnalla on runsaasti myönteisiä vaikutuksia, eivät kaikki silti koe iloa ja tyydytystä urheilumaisesta liikunnasta. Ihmiset ovat erilaisia ja pitävät eri asioista. Tähän on ratkaisuna hyvinvointiaktiivisuuden käsite, joka korostaa sitä, että myös kulttuurin parissa otetut askeleet edistävät terveyttä ja hyvinvointia. Hyvinvointiaktiivisuuden näkökulma ottaa huomioon matalatehoisen, päivittäisen arkiliikunnan ja liikkeessä olemisen, kuten esimerkiksi sosiaalisen aktiivisuuden, jonka tavoite ei ole liikunnallinen, mutta joka siitä huolimatta tuottaa askeleita ja terveysvaikutuksia. Kaikki se aktiivisuus ihmisten arjessa, mikä ylittää kuormitustasoltaan istumisen ja seisomisen, on hyvinvointiaktiivisuutta.

Tulevaisuusvaliokunta ehdottaa hyvinvointiaktiivisuuden edistämistä liikuntapoliittisen selonteon toimenpidesuosituksiin.

Valiokunnan lausunto TuVL 8/2018 vp

Vähiten liikkuvien aktivointi: Tulevaisuusvaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan olemassa olevia, kaikille avoimia liikuntapalveluja käyttävät usein jo muutenkin aktiiviset liikunnan harrastajat. Liikuntapolitiikan vaikein kysymys onkin se, miten tavoitetaan liian vähän liikkuvat. Kynnys liikuntapalveluiden käyttöön on korkea henkilöille, jotka tuntevat itsensä ulkopuolisiksi ja syrjäytyneiksi tai kohtaavat elämän haasteita tai elämänkriisejä. Taustalla ovat yksilölliset ja moninaiset liikuntamotivaatioon liittyvät asiat. Liikuntamahdollisuuksiin vaikuttavat esimerkiksi varallisuus, lähipiiriltä saatu tuki ja sukupuoli. Joissakin maahanmuuttajataustaisissa, kuten myös kantasuomalaisissa perheissä, esimerkiksi naisten ja tyttöjen mahdollisuudet harrastaa liikuntaa voivat olla heikommät kuin miesten ja poikien. Kun tunnustetaan liikkumattomuuden syyt, on helpompi lähteä kehittämään niihin ratkaisuja.

Asiantuntijalausunnoissa mainittuja keinoja olivat muun muassa vähän liikkuvien osallistaminen liikuntapaikkojen ja tapahtumien suunnitteluun, koululiikunnan painopisteen muuttaminen urheilusta liikkuvaan ja aktiiviseen elämäntapaan innostavaksi tutustuttamalla lapsia ja nuoria erilaisiin liikuntamuotoihin. Liikuntaa voidaan myös yhdistää koulun muihin oppiaineisiin, kuten esimerkiksi biologiaan, maantietoon ja matematiikkaan. Suosiota ovat viime vuosina kasvattaneet myös erilaiset yhteisölliset liikuntatapahtumat, joihin voivat samanaikaisesti osallistua vaihtelevista liikunnallisista lähtökohdista ja erilaisin tavoittein tulevat osallistujat. Liikuntakulttuurin muutos näkyy myös kasvavana lajikirjona ja uusien lajien nousuna (esimerkiksi skeittaus, skoottaus, dirt, bmx ja parkour).

Tulevaisuusvaliokunta ehdottaa, että nämä näkökulmat huomioidaan Liikkuva koulu -toiminnan jatkoa suunniteltaessa.

Suurin osa (62 %) lapsista ja nuorista osallistuu urheiluseuratoimintaan, ja vielä suurempi osa (88 %) on ainakin joskus osallistunut siihen. Erityisiä toimenpiteitä voivat tarvita ne lapset ja nuoret, jotka eivät osallistu seuratoimintaan. Lisäksi seuratoiminnassa puhutaan niin kutsutusta drop out -ilmiöstä, kun jopa neljäsosa lapsista ja nuorista lopettaa seuraharrastuksensa yhä varhaisemmassa vaiheessa, mutta lopettaneistakin suurin osa (88 %) haluaisi aloittaa harrastamisen seurassa uudelleen, jos toiminta vastaisi paremmin heidän tarpeitaan. Drop outin taustalla oletetaan olevan liian kilpailuhenkinen toimintamalli.

Tulevaisuusvaliokunnan mielestä valtion on korvamerkittävä entistä voimakkaammin seuratuksella niihin yhdistyksiin, jotka ottavat vastuulleen vähän liikkuvia lapsia ja nuoria sekä eri tavoin syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia kuntalaisia, sillä edellytyksellä, että tuen vaikuttavuutta mitataan ja arvioidaan.

Asiantuntijat kiinnittivät huomiota siihen, että liikuntapoliittinen selonteko ei juuri esittänyt konkreettisia toimia työikäisen väestön tavoittamiseksi. Erityishaasteeksi asiantuntijat tunnustivat työterveyshuollon piiriin kuulumattomien yrittäjien, mikroyritysten työntekijöiden ja itsensä-työllistäjien liikunnan ja liikkumisen.

Tulevaisuusvaliokunta ehdottaa uuden teknologian hyödyntämistä terveydenhuollossa erityisryhmien tunnistamisessa ja motivoinnissa. Uudella teknologialla voidaan esimerkiksi seurata yksilöllisesti liikunnan ja unen laatua ja määrää, mikä mahdollistaa henkilöko-

Valiokunnan lausunto TuVL 8/2018 vp

taisiin tarpeisiin räätälöidyn liikuntaneuvonnan osana muita terveydenhuollon suosituksia.

Kotihoidon piirissä olevilla ikäihmisillä on paljon liikunnan esteitä ja alentuneet resurssit liikkumiseen. Tässä ryhmässä liikuntapoliittiset tavoitteet ja kotihoidon palvelujen käytäntö ovat ristiriidassa keskenään. Kotiin tuotavat palvelut alentavat aktiivisuutta. Sen sijaan kodin ulkopuolella tapahtuvaan asiointiin (ostokset, virastot) saatava apu laajentaa elinpiiriä ja samalla lisää aktiivisuutta ja auttaa ylläpitämään itsenäisen ihmisen identiteettiä. Ikäihmisten liikuntatoiminta painottuu Suomen kunnissa hyväkuntoisten ja toimintakykyisten ikäihmisten liikunnan organisointiin. Terveyttä ja elämänlaatua parantava toiminta on muun muassa ulkoilua, kulttuuria, urheilua ja matkailua kunkin oman kiinnostuksen mukaan. Erityistä huomiota edellyttävät hieman heikompikuntoiset, mutta vielä itsenäisesti asuvat ihmiset. Heille järjestetty liikunta tuo suhteellisesti parhaat yksilölliset ja yhteiskunnalliset hyödyt. Asiantuntijan mukaan hyvä keino tämän ryhmän aktivointiin olisi itsenäiseen asiointiin liittyvän vapaaehtoistyön tuki.

Tulevaisuusvaliokunnan mielestä liikkumisen kannustaminen kannattaa keskittää kaikissa ikä- ja kohderyhmissä vähiten liikkuviin. Tätä varten liikuntaosaamisen rinnalle tarvitaan osallisuutta ja vapaaehtoistyötä lisäävien sosiaalisten innovaatioiden tukemista sekä vahvempaa ymmärrystä liikkumattomuuteen liittyvistä tekijöistä. Keskeistä on hahmottaa ihmisten erilaiset motivaatiot liikkumiselle eri elämäntilanteissa ja elämänkaaren eri vaiheissa.

Politiikkajohdon mukaisuus ja Ilmiöpohjaisuus: Merkittävin kielteinen muutos väestön liikkumiskäyttäytymisessä on tapahtunut arkiliikkumisessa. Liikkuminen ei ole enää luontainen osa arkipäivää. Tästä syystä vähäisen liikkumisen ongelma on pikemminkin elintapa- ja kansanterveyskysymys kuin perinteisen urheilu- ja liikuntapolitiikan piiriin kuuluva asia. Liikkumisen lisääminen päiväkodeissa, kouluissa, työpaikoilla ja vanhuspalveluissa sekä liikkumisympäristön houkuttelevuuden lisääminen edellyttävät, että liikkumista edistetään liikuntapolitiikan lisäksi myös terveys-, hyvinvointi-, sivistys- ja sosiaalipolitiikassa. Tämä edellyttää eri hallinnonalojen laadukasta ja aidosti tavoitteellista yhteistyötä elin- ja liikkumisympäristön toimivuuden ja viihtyisyyden parantamiseksi.

Valtionhallinnon rakenteet säteilevät myös kuntiin. Jokaisella yksittäisellä, esimerkiksi alle kouluikäisen liikkumiseen vaikuttavalla asialla voi olla oma valtionosuus- ja valtionavustuskäytäntönsä, hallinnollinen menettelynsä, aikataulunsa ja linjauksensa. Esimerkiksi koulupihan rakentaminen, jalankulun ja pyöräilyn olosuhteiden kehittäminen, neuvolatoiminta, terveyskeskuksessa annettava liikuntaneuvonta, ulkoilureitti, nuorisotalo tai kerhotoiminnan kehittäminen kuuluvat asiasta lausuneen asiantuntijan mukaan eri valtionosuus- tai avustusjärjestelmän piiriin.

Yhteistyön kehittämiseen liittyen selonteossa esitetään liikuntapolitiikan koordinoitavastuun siirtämistä opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulle. Asiasta tulevaisuusvaliokunnalle lausuneiden asiantuntijoiden mukaan selonteko onkin rakennettu palvelemaan opetus- ja kulttuuriministeriön toimintaa, minkä vuoksi toimenpiteet ovat jäämässä kapea-alaisiksi. Toimenpide-ehdotuksissa on listattu tehtäviä, joiden toteutuksesta vastaa pääosin opetus- ja kulttuuriministeriö. Moni haasteena koettu asia, kuten liian vähän liikkuvien aktivoiminen, ei kuitenkaan onnistu yksinomaan liikuntasektorin oman toiminnan kautta, vaan vaatii hallinnonalojen välistä yhteistyötä

Valiokunnan lausunto TuVL 8/2018 vp

sekä toimenpiteitä usealla eri hallinnonalalla. Toimenpide-ehdotuksiin tulisi tulevaisuusvaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan siksi harkita lisättäviksi myös muille hallinnonaloille kohdistuvia vastuutehtäviä. Asiaa kommentoineen asiantuntijan mukaan valtioneuvosto voisi olla opetus- ja kulttuuriministeriötä parempi vastuutaho, jos tavoitteena on siirtyä liikuntapolitiikasta liikkumispolitiikkaan. Liikkumista on edistettävä kaikkien ministeriöiden yhteisenä asiana ilmiölähtöisellä rahoitusrakenteella.

Tulevaisuusvaliokunta korostaa, että liikuntapoliittisessa selonteossa peräänkuulutettu laaja-alainen liikkuminen ja liikkumisympäristöjen kehittäminen edellyttävät ilmiöpohjaista yhteistyötä, jolla varmistetaan liikkumiseen liittyvä politiikkajohdonmukaisuus sekä kohdennetaan olemassa olevat resurssit ja toimenpiteet yhdessä päätetyn ja johdetun tavoitteen taakse. Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämien tukien vaikuttavuuden mittaamista on myös kehitettävä.

Hyvien käytäntöjen jakaminen ja vakiinnuttaminen: Liikkuva koulu -toiminta on ollut kaikkien sidosryhmien mukaan menestys. Toiminnan jatko jää liikuntapoliittisessa selonteossa kuntien ja koulujen oman aktiivisuuden varaan, mikä on vaarassa johtaa lasten koululiikuntamahdollisuuksien vähittäiseen eriarvoistumiseen. Asiasta lausuneiden asiantuntijoiden mukaan koulun liikunnallinen toimintakulttuuri vaatii vaalimista vuodesta toiseen. Vuosien varrella kouluissa vaihtuvat niin oppilaat kuin opettajatkin. Aktiivinen ja viihtyisä koulupäivä ei siksi ole asia, joka voitaisiin tehdä kerralla valmiiksi, vaan sitä pitää ylläpitää.

Tulevaisuusvaliokunta ehdottaa, että opetus- ja kulttuuriministeriö edelleen koordinoi ja edesauttaa Liikkuva koulu -toiminnan jatkamista kaikissa kouluissa mukaan lukien yläkoulut sekä lisäksi laajentaa toimintamallia Liikkuva opiskelu -kokonaisuudeksi, jolla voidaan edistää varsinkin ammatillisessa koulutuksessa olevien opiskelijoiden liikkumista. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmalla voidaan vastaavasti edistää lasten liikkumista ennen kouluikää.

Toinen hyvä käytäntö erityisesti hyvinvointiaktiivisuuden lisäämisessä on museokortti, jota voidaan laajentaa myös liikuntakortin suuntaan vähän liikkuvien aktivoimiseksi.

Digitalisaatio: Vaikka digitalisaatio on tunnistettu selonteossa ja asiantuntijalausunnoissa erääksi liikkumattomuutta lisääväksi tekijäksi, niin jotkut asiantuntijat näkivät digitalisaation myös auttavan liikkumisen lisäämisessä. Mahdollisuudet liittyvät erityisesti sovelluksiin, joilla käyttäjä pystyy jakamaan ja saamaan tietoa liikuntamahdollisuuksista. Myös yksilöiden liikkumisen ja kunnon mittaamisessa, seurannassa ja niihin liittyvissä tietokannoissa nähtiin paljon mahdollisuuksia yksilön motivoinnin ja ohjaamisen sekä politiikkatoimien suunnittelun ja arvioinnin näkökulmasta. Jotta liikunnan edistämistyötä voitaisiin mitata ja vertailla luotettavasti, tulisi liikunta-aktiivisuuden seurantaan luoda valtakunnallisia mittareita, kuten TEAvisari, Move!-mittaukset ja liikuntaindikaattorit.fi.

Tulevaisuusvaliokunta muistuttaa, että digitalisaatiota ei saa nähdä liikuntapolitiikassa negatiivisena ilmiönä, vaan uuden teknologian mahdollisuudet on hyödynnettävä niin tutkimuksessa, tiedottamisessa, markkinoinnissa, neuvonnassa, palvelujen kehittämisessä, liikkumiseen motivoinnissa sekä elektronisena urheiluna ja muina uusina harrastamisen ja

Valiokunnan lausunto TuVL 8/2018 vp

liikkumisen muotoina. Hyvä esimerkki tästä on Lahdessa kehitteillä oleva henkilökohtainen päästökauppa -sovellus, joka motivoi ympäristöä säästävään toimintaan, kuten esimerkiksi pyöräilyyn, ja kerätyillä pisteillä voi maksaa liikuntapalveluita, kuten esimerkiksi liikuntatilojen pääsylippuja.

Kestävä kehitys: Liikuntapoliittisen selonteon tavoitteet ja toimenpiteet edistävät kestävästä kehityksen kaikkia kolmea ulottuvuutta. Esimerkiksi selonteossa vahvasti painottuvat liikunnan yhdenvertaisuus ja tasa-arvo tukevat yhteiskunnallista kestävyyttä. Vähän liikkuvien ihmisten aktivointi puolestaan laskee tehokkaasti liikkumattomuuden kuluja eli parantaa julkisten palveluiden taloudellista kestävyyttä. Arki-, lähi- ja työmatkaliikunnan lisääminen taas vähentää luonnonresurssien kulutusta eli lisää ekologista kestävyyttä. Useat asiantuntijat kuitenkin toivat esiin sen, että selonteon kytkennät kestävästä kehitykseen voisivat olla vieläkin vahvemmat.

Mahdolliseksi lisätoimenpiteeksi tulevaisuusvaliokunnan kuulemat asiantuntijat ehdottivat muun muassa, että valtio voisi korvamerkitä entistä voimakkaammin seuratuksia niihin yhdistyksiin, jotka ottavat vastuulleen liikkumattomia lapsia ja nuoria sekä eri tavoin syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia kuntalaisia. Asiantuntijat ehdottivat myös kansanterveys- ja vammaisjärjestöjen liikuntatoiminnan rahoituksen vahvistamista sekä kuntien liikuntaohjelmien sukupuolivaiikutusten arviointia. Lisäksi asiantuntijat muistuttivat tarpeesta kehittää liikkumista sidosryhmien avoimen vuoropuhelun kautta.

Ekologista kestävyyttä voidaan asiantuntijoiden mukaan edistää liikuntapaikkarakentamisen elinkaarianalyseillä sekä liikuntapaikkojen monikäyttöisyydellä ja muunneltavuudella. Liikuntapoliittisen selonteon linjaukset olisi myös asiantuntijoiden mukaan voitu kiinnittää vahvemmin kansainvälisiin sitoumuksiin, joita Suomi on tehnyt päästövähennysten ja kestävästä kehityksen tavoitteiden osalta.

Tulevaisuusvaliokunta painottaa, että Agenda2030-toimenpideohjelman tavoitteet on huomioitava myös liikuntapolitiikassa. Tätäkin tavoitetta voidaan edistää poikkihallinnollisella työryhmällä.

Valtion rooli: Tulevaisuusvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa nousi esille myös kysymys valtion roolista. Liikuntapolitiikan erityispiirteenä on ollut valtion melko vähäinen rooli toiminnan rahoituksessa. Kuntien, yritysten ja perheiden panos on paljon suurempi. Lisäksi valtio on rahoittanut toimintaa veikkausvoittovaroilla, joiden tuottojen tasoon liittyy epävarmuutta globalisoituvassa taloudessa.

Tulevaisuusvaliokunnan mielestä tarkoituksenmukaista olisi, kuten liikuntapoliittisessa selonteossakin todetaan, että liikuntabudjetin rakennetta muutettaisiin ja tasoa nostettaisiin siten, että budjettivaroista rahoitettaisiin liikuntaa jonkin verran nykyistä enemmän pysyvästi.

Liikkumisen ja liikkumattomuuden kansantaloudellinen merkitys on samaan aikaan kasvanut, ja myös eri sektoreiden laaja-alainen, ilmiöpohjainen yhteistyö liikkumisen kehittämisessä edellyttää kansallista koordinaatiota. Valtion roolin ohella parhaillaan ovat rakentumassa myös maakuntien sekä kuntien ja kaupunkien uudet roolit ja yhteistoimintamallit.

Valiokunnan lausunto TuVL 8/2018 vp

Asiantuntijakuulemisissa nousi esille ehdotuksia museo- ja liikuntakorttia vastaavasta liikuntakortista, jonka avulla kunnat tai valtio voivat tukea varsinkin vähiten liikkuvien liikuntaa ja hyvinvointiaktiivisuutta. Kannatusta sai myös liikkumisvaikutusten arviointi kaavoituksessa ja rakentamisessa sekä kuntien liikuntaolosuhteiden analyysivelvoite. Työpaikkaliikunnan edistämiseksi valtiovalan rooli liittyy muun muassa verotuksellisten kannustimien luomiseen työnantajille sekä kehittämishankkeiden ja tutkimusten rahoittamiseen. Valtio voi myös uudistaa työterveyshuoltokäytäntöjä ottamalla aiempaa vahvemmin huomioon liikunnan edistämisen osana työssä käyvien terveyden edistämistä ja ennalta ehkäisevää terveydenhuoltoa.

Tulevaisuusvaliokunta kannattaa museo- ja liikuntakorttien sekä harrastuspassien kaltaisia toimenpiteitä vähän liikkuvien aktivoimisessa sekä myös liikkumisvaikutusten arviointia kaavoituksessa ja rakentamisessa. Kuntien tasa-arvoisuutta voidaan valiokunnan mielestä edistää liikuntaolosuhteiden analyysivelvoitteilla, kannustavalla valtiosuusjärjestelmällä sekä Liikkuva koulu -ohjelman jatkamisella ja lähestymistavan laajentamisella muihin ikäryhmiin. Liikuntaan voidaan tehokkaasti vaikuttaa veroratkaisuilla. Valtiolla, esimerkiksi valtioneuvoston kanslialla, on myös keskeinen rooli ilmiöpohjaisten yhteistyöryhmien koolle kutumisessa ja toiminnan koordinoimisessa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Tulevaisuusvaliokunta esittää,

että sivistysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.1.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Stefan Wallin r
jäsen Mikko Alatalo kesk
jäsen Harri Jaskari kok
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Antti Lindtman sd
jäsen Aila Paloniemi kesk
jäsen Olli-Poika Parviainen vihr
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Tuomo Puumala kesk
jäsen Sari Tanus kd
jäsen Lenita Toivakka kok
jäsen Pilvi Torsti sd
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Ville Vähämäki ps
jäsen Paavo Väyrynen tl
varajäsen Riitta Mäkinen sd

Valiokunnan lausunto TuVL 8/2018 vp

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Olli Hietanen

valiokunnan pysyvä asiantuntija Maria Höyssä